

KS. TOMASZ JAKUBIAK
Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie
Sekcja św. Jana Chrzciciela

PÓŹNE POWOŁANIA KAPŁAŃSKIE

Treść: Wstęp. – 1. Kodeks prawa kanonicznego i wybrane dokumenty polskie. – 2.1. Dokumenty Stolicy Apostolskiej. – 2.2. List okólny *Vocationes adultorum*. – 3. Opinie kanonistów. – 4. Późne powołania w USA. – 5. Najczęstsze trudności. – Zakończenie.

Wstęp

Zgodnie z wolą najwyższego ustawodawcy, wyrażoną w Kodeksie prawa kanonicznego promulgowanego w 1983 roku, „młodzieńcy, zamierzający dojść do kapłaństwa, powinni dla otrzymania odpowiedniej formacji duchowej oraz przygotowania się do właściwych im obowiązków kształcić się w wyższym seminarium przez cały okres formacji, albo – gdy zdaniem biskupa diecezjalnego wymagają tego okoliczności – przynajmniej przez cztery lata” (cyt. kan. 235). Prawodawca w przytoczonej normie nakłada na kandydatów do kapłaństwa obowiązek przebywania w seminarium w legalnie określonym czasie. Z zasady okres formacji powinien trwać nie mniej niż sześć lat. Wniosek taki można wysunąć z lektury kan. 250. Ustawodawca zezwolił biskupom diecezjalnym skracać alumnom w poszczególnych przypadkach okres formacji do czterech lat (por. kan. 235 §1).

W. H. Woestman w komentarzu do przywołanego kanonu reprezentował pogląd, zgodnie z którym owo skrócenie oznaczało ograniczenie okresu formacji do czterech lat teologii, w sytuacji, gdy student odbył już formację intelektualną wymaganą do podjęcia studiów teologicznych. Opinia ta wydaje się jednak ograniczać myśl prawodawcy, bowiem kan. 235 §1 kodeksu z 1983 roku nie zawiera żadnego

wskazania, które lata formacji intelektualnej biskup diecezjalny może alumnowi skrócić. Kanonista dokonuje interpretacji w duchu prawa promulgowanego w kodeksie z 1917 roku (por. KPK 1917, kan. 967).

Kanon 235 §1 KPK 1983 nie odnosi się bezpośrednio do członków instytutów zakonnych (por. kan. 659). Obejmuje on zarówno semina-ria, w których klerycy pobierają formację intelektualną i duchową, jak również te, w których klerycy nie otrzymują formacji intelektualnej, bowiem np. kształcą się w wyższej szkole teologicznej¹.

J. Krukowski uważa, że skrócenie alumnowi okresu formacji do czterech lat wymaga udzielenia przez biskupa diecezjalnego stosownej dyspensy². Nieco inny pogląd reprezentuje D. Cito. W swoim komentarzu do kan. 235 zauważył, że wspomniany kanon jest bardziej restrykcyjny niż analogiczny kan. 967 z Kodeksu Pio Benedyktyńskiego³. Podczas gdy ustawodawca w kodeksie z 1917 roku domagał się od kandydatów do święceń przebywania w seminarium przez cały okres studiów teologicznych (cztery lata), chyba że ordynariusz w poszczególnych wypadkach dla poważnej przyczyny udzieli od tego wymogu dyspensy, kanon 235 poszerza wymóg do całego okresu formacji, który zwykle trwa sześć lat. Rok propedeutyczny, po przeprowadzeniu pewnych zmian w programie formacji intelektualnej, można wliczać do okresu formacji seminaryjnej⁴. Mimo że prawodawca w kan. 235 przyznał prawo skracania (a nie dyspensowania) czasu formacji do czterech lat, to wspomniany autor uważa, że, w myśl uprawnienia przyznanego biskupom w kan. 87 §1, kompetentni są oni do dyspensowania kandydatów do święceń od wymogu przebywania w seminarium przez okres minimum czterech lat⁵.

¹ Por. W. H. WOESTMAN, *The Sacrament of Orders and the Clerical of State. A Commentary on the Code of Canon Law*, Ottawa 2001, s. 108-109.

² Por. J. KRUKOWSKI, *Święci szafarze, czyli duchowni*, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. Krukowski, t. II.1, Poznań 2005, s. 60.

³ Por. D. CITO, *The Formation of Clerics*, w: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, ed. Á. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, English language ed. E. Caparros, P. Lagges, Volume II/1, Montreal – Chicago 2004, s. 219.

⁴ Por. D. CENALMOR, *Those to be ordained*, w: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, Volume II/1, dz. cyt., s. 963.

⁵ Por. D. CITO, dz. cyt., s. 220.

Czas przebywania w seminarium zaczyna biec z chwilą przyjęcia do seminarium, którego nie należy mylić z obrzędem liturgicznym dopuszczenia do święceń (por. kan. 241 §1, 1034 §1).

W czasie formacji kleryk nie musi nieustannie zamieszkiwać w budynku seminarium. Może legalnie przebywać poza seminarium, jednakże opieka nad nim powinna zostać przez biskupa diecezjalnego powierzona odpowiedniemu i pobożnemu kapłanowi, który by czuwał nad tym, żeby alumn starannie się formował do życia duchowego i karność (por. kan. 235 §2). Okres legalnego przebywania poza budynkiem seminarium wlicza się do czasu formacji alumna. Czas formacji poza seminarium może obejmować cały okres przygotowania do święceń. W takiej sytuacji kapłan, któremu powierzono kandydata do święceń, powinien zostać wyznaczony na dyrektora formacji⁶.

Najwyższy ustawodawca nie pozostawił biskupom zbyt wielkiej swobody w kształtowaniu modelu formacji kapłańskiej w swojej diecezji. Powinien być on w poszczególnych krajach określony w programie kształcenia kapłańskiego, ustalonym przez Konferencję Biskupów, w oparciu o normy wydawane przez Stolicę Apostolską (por. kan. 242 §1). Dla Polski ów program został zatwierdzony przez Kongregację ds. Wychowania Katolickiego dnia 26 sierpnia 1999 roku. Zgodnie z kan. 242 §2, obowiązuje we wszystkich seminariach na terenie Konferencji Episkopatu Polski⁷.

Czytamy w p. 150 wspomnianego dokumentu: „Formacja powołanych do kapłaństwa, będąc złożonym procesem rozwojowym, powin-

⁶ Por. R. G. CUNNINGHAM, *Sacred Ministers or Clerics*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, ed. J. P. Beal, J. A. Coriden, T. J. Green, New York 2000, s. 307. O dokumentach potrzebnych przy mianowaniu „dyrektorów formacji” można przeczytać m.in. w: T. JAKUBIAK, *Procedury związane z wprowadzeniem stałego diakonatu w diecezjach polskich*, *Prawo Kanoniczne* 53(2010) nr 1-2, s. 79-104. Opisanych w artykule procedur nie można stosować dosłownie, jednak mogą okazać się przydatne na zasadzie analogii prawnej.

⁷ Por. CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *Decretum*, 26.08.1999, w: *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*, Częstochowa 1999, s. 11-12; *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, zatwierdzone dn. 26.08.1999 r. przez Kongregację ds. Wychowania Katolickiego (Congregatio de Institutione Catholica, *Decretum*, 26.08.1999 r.), w: *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*, Częstochowa 1999, s. 11-12 (*Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia* dalej, jako: *Ratio*).

na obejmować całą osobę powołanego, uwzględniać wszystkie płaszczyzny jego osobowości i warunków, w których on się znajduje, jak też mieć na względzie i realizować cel tegoż działania. Biorąc to wszystko pod uwagę, wyróżniamy cztery rodzaje seminaryjnej formacji: ludzką, duchową, intelektualną i pastoralną. Każdy z tych rodzajów formacji kieruje się sobie właściwymi zasadami”⁸. Zasady te zostały naszkicowane przez ustawodawcę w kan. 244-258 kodeksu z 1983 roku.

1. Kodeks prawa kanonicznego i wybrane dokumenty polskie

W warunkach Polskich do seminariów w większości przypadków przyjmowani są młodzieńcy po uzyskaniu matury bądź tuż po skończeniu studiów. Niekiedy jednak do biskupa lub jego przedstawiciela zgłaszają się mężczyźni, którzy młodość dawno mają za sobą, np. po skończeniu 60 lub 70 lat. Co wtedy robić? W jaki sposób ich formować do przyjęcia święceń?

Zagadnienie to jest problematyczne, gdyż nie istnieją żadne przepisy Konferencji Episkopatu Polski regulujące udzielanie święceń oraz formacji przed i po święceniach mężczyzn, którzy odkrywają powołanie w późniejszych latach swojego życia. Przykładowo zmodyfikowana na 184 zebraniu Episkopatu Polski dnia 4 czerwca 1982 roku instrukcja w sprawie posług oraz święceń dotyczy seminariów duchownych. Lektura dokumentu pozwala wysunąć wniosek, że chodzi o powszechnie ustanawiane w diecezjach polskich wyższe seminaria duchowne⁹. W normach II Polskiego Synodu Plenarnego jest mowa jedynie o duszpasterstwie powołań prowadzonym wśród młodzieży. Ojcowie synodalni nie czynią najmniejszej wzmianki o późnych powołaniach. Naszkicowany przez nich obraz seminarium odpowiada temu opisanemu w *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, któ-

⁸ *Ratio*, p. 150.

⁹ Por. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Zmodyfikowana instrukcja w sprawie posług oraz święceń udzielanych w seminariach duchownych*, 04.05.1982, w: Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998, opracowali Cz. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1999, s. 115-121.

rego normy stanowią wytyczne dla programów krajowych kształcenia alumnów w wyższych seminariach duchownych¹⁰. W *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, zatwierdzonym dnia 26 sierpnia 1999 roku przez Kongregację ds. Wychowania Katolickiego, pominięta została wzmianka, istniejąca w p. 19 *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, dotycząca erygowania specjalnych instytutów regionalnych lub krajowych, w których kształtowaloby się późne powołanie¹¹.

Sięgnijmy zatem do prawa powszechnego. Już pierwszy wyraz kan. 235 kodeksu z 1983 roku sugeruje, że adresatami zamieszczono w nim obowiązku – tzn. kształcenia się w wyższym seminarium – objęci są młodzieńcy (iuvenes). Zatem, dokonując analizy literalnej zamieszczonej w przywołanym kanonie normy, wynika, że „nie-młodzieńcy” nie są zobligowani do formacji w wyższym seminarium. A skoro nie muszą kształcić się w wyższym seminarium, to nasuwa się pytanie, jak własny biskup lub kompetentny przełożony będzie mógł rozeznaczyć, czy kandydat do święceń posiada wymagane prawem przymioty do ważnego i godnego udzielenia mu święceń¹².

W tym miejscu należy stanowczo podkreślić, że mimo braku obowiązku formowania się w wyższym seminarium „nie-młodzieńca”, jest on zobowiązany do przestrzegania i wypełnienia norm zapisanych w kanonach 1008-1054 KPK, dotyczących udzielania święceń. Między innymi musi on być potrzebny – według kompetentnego przełożonego – dla posługi w Kościele (por. kan. 1025), uformowany przez dokładne przygotowanie zgodne z prawem (por. kan. 1027) i odpowiednio pouczony o święceniach i obowiązkach z nich wynikających

¹⁰ Por. II POLSKI SYNOD PLENARNY, *Kapłaństwo i życie konsekrowane, jako wspólnota życia i posługi*, n. 43-66, w: II Polski Synod Plenarny (1991-1999), Poznań 2001, s. 171-176.

¹¹ Por. SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis*, n. 19, 18.03.1985, na stronie:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_19850319_ratio-fundamentalis_it.html#_ftnref79 (stan z dn. 10.10.2012).

¹² Na temat przymiotów wymaganych do przyjęcia święceń można przeczytać w: T. JAKUBIAK, *Procedury do przyjęcia święceń diakonatu i prezbiteratu*, Prawo Kanoniczne 56(2013) nr 3, s. 3-34.

(por. kan. 1028). Musi też ukończyć studia filozoficzno-teologiczne i formację (por. kan. 1032).

Pomimo że z przywołanych norm wyraźnie rysuje się obowiązek odbycia formacji zgodnej z prawem, ustawodawca w kodeksie z 1983 roku nie przepisuje, jak ta formacja „nie-młodzieńców” powinna wyglądać. W sposób ogólny w kan. 233 §2 KPK stwierdza: „Kapłani, a zwłaszcza biskupi diecezjalni powinni troszczyć się również o to, by mężczyźni w bardziej dojrzałym wieku, przekonani o powołaniu do świętej posługi, otrzymali roztropną pomoc ujawnioną słowem i czynem oraz zostali właściwie przygotowani”. Odnośnie do cytowanego powyżej kanonu, Cito wyraża pogląd, że dotyczy on pierwszego okresu powołania – tzn. od odkrycia powołania go w sobie do potwierdzenia przez autorytet Kościoła¹³.

2.1. Dokumenty Stolicy Apostolskiej

Najobszerniej koncepcja tzw. dojrzałych powołań została przedstawiona w liście okólnym *Vocationes adultorum* z dnia 14 lipca 1976 roku¹⁴. Zaliczono do nich te, które nie pasują do tzw. zwykłych powołań lub zwykłej ścieżki formacyjnej. Według Cito, kryterium różniczenia powołań należy uczynić nie wiek, lecz ludzką kondycję kandydata. Późne powołania wymagają doboru odpowiedniej ścieżki formacji, która nie musi zbiegać się ze ścieżką formacyjną wyższego seminarium¹⁵. Pogląd ten potwierdza p. 64 posynodalnej adhortacji apostolskiej *Pastores Dabo Vobis* z 25 marca 1992 roku: „Nie zawsze jest możliwe, a często wręcz niewskazane, ażeby dorośli przechodzili całą formację wyższego seminarium. Po dokładnym zbadaniu autentyczności tego rodzaju powołań należy raczej opracować odpowiedni dla nich program formacji, zapewniający im niezbędne przygotowanie

¹³ Por. D. CITO, dz. cyt., s. 213.

¹⁴ Por. SACRED CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION, Circular letter *Vocationes adultorum*, 14.07.1976, Prot. N. 4/76, w: Canon Law Digest, ed. J. I. O'Connor, vol. 8, Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1973-1977, Illinois 1978, s. 946-955.

¹⁵ Por. Tamże, s. 214, 219.

duchowe i intelektualne. Właściwy kontakt z innymi kandydatami do kapłaństwa i okresy pobytu we wspólnocie wyższego seminarium ułatwią tym kandydatom pełne włączenie się do *presbyterium* i pozwolą wejść w ścisłą i serdeczną komunię z nim¹⁶. Z przytoczonego przepisu trudno jest wywnioskować, czy ustawodawcy chodziło o skrócenie formacji alumna w wyższym seminarium, czy też o zastąpienie jej w całości formacją odbywaną w innym miejscu z czasowym przebywaniem w seminarium.

W analizie powyższej normy trzeba sięgnąć do zatwierdzonego przez Stolicę Apostolską *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* z 1970 roku, do którego się odwołał papież Jan Paweł II w p. 64 adhortacji *Pastores Dabo Vobis*. Zamiarem ustawodawcy było erygowanie specjalnych instytutów regionalnych lub krajowych, w których kształtowałyby się późne powołanie. Powinny one mieć własne regulaminy, dotyczące praktyk pobożnych i studiów, aby osoby starsze wiekiem – uwzględniając dotychczasową ich formację – w odpowiedni sposób pedagogiczny i dydaktyczny otrzymywały potrzebną formację duchową i naukową, jaka jest konieczna do rozpoczęcia studiów kościelnych. Po skończeniu instytutu starsi alumni dalszą formację pobieraliby w wyższym seminarium z pozostałymi alumnami bądź studiowali by w specjalnych szkołach teologicznych i filozoficznych¹⁷.

Wygląda na to, że formacja powinna się odbywać w specjalnie erygowanym instytucie w oparciu o zatwierdzony przez bliżej nie określonego przełożonego regulamin. Instytut ten nie ma zastępować wyższego seminarium; formacja w nim ma stanowić odpowiednik roku propedeutycznego.

¹⁶ JAN PAWEŁ II, Adhortacja Apostolska *Pastores Dabo Vobis*, p. 64, 25.03.1992, w: Adhortacje Apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II. 1979-1995, Tom 1, Kraków 2006, s. 656.

¹⁷ POR. KONGREGACJA DS. WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, p. 19, 6.01.1970, w: Posoborowe prawodawstwo kościelne (dokumenty prawno - liturgiczne), zebrał i tł. E. Szafrowski, tom III, zeszyt 1, Warszawa 1971, n. 4803-4805, s. 157-158; SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis...*, dz. cyt., n. 19.

W *Ratio* z 1985 roku – n. 19 – zawarte jest z kolei odwołanie do p. 196 instrukcji *Ecclesiae Imago* na temat pasterskiej posługi biskupów z dnia 22 lutego 1973 roku, w którym Kongregacja ds. Biskupów stwierdziła, że „oprócz zwykłego seminarium, biskup organizuje specjalne kursy dla tych, którzy będąc w podeszłym już nieco wieku, pragną poświęcić się w kapłaństwie służbie Bogu i Braciom. Może w związku z tym erygować nawet specjalne przystosowane instytucje”¹⁸. Warto zwrócić uwagę, że dykasteria, mówiąc o późnych powołaniach w odniesieniu do wieku kandydata, zamieściła określenie „nieco” – w tekście oryginalnym: „qui, iam aetate aliquatenus provecit”¹⁹. Takie stwierdzenie sugeruje, że nie powinno się święcić osób, których wiek nie będzie pozwalał na sprawowanie posługi. Kongregacja we wspomnianym p. 19 *Ratio* odwołała się także do listu okólnego *Vocationes adultorum* z dnia 14 lipca 1976 roku. Jest ono istotne, gdyż pozwala uznać za obowiązujące nadal wskazania Kongregacji ds. Edukacji Katolickiej rozesłane biskupom diecezjalnym jeszcze przed ogłoszeniem Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku.

Na potrzebę popierania i tworzenia zakładów i instytucji mających wspierać powołania do kapłaństwa mężczyzn w późniejszym wieku ogólnikowo zwrócili również uwagę Ojcowie Soborowi w Dekrecie *Optatam totius* w p. 3²⁰.

2.2. List okólny *Vocationes adultorum*

Dokumentem, na który często powołują się dykasterie Kurii Rzymskiej, jest list okólny Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego z dnia 14 stycznia 1976 roku. Pismo to zostało rozesłane do wszystkich prze-

¹⁸ Por. KONGREGACJA BISKUPÓW, Instrukcja na temat pasterskiej posługi biskupów *Ecclesiae imago*, p. 196, 22.02.1973, w: Ustrój Hierarchiczny Kościoła, wybór źródeł, redakcja i opracowanie M. Sitarz, W. Kacprzyk, Lublin 2006, s. 498.

¹⁹ Por. *Directorium de Pastoralis Ministerio Episcoporum*, Typis Polyglottis Vaticanis 1973, p. 196, w: Posoborowe prawodawstwo kościelne (dokumenty prawno – liturgiczne), zebrał i tł. E. Szafrowski, tom VI, zeszyt 1, Warszawa 1975, n. 10930, s. 276-277.

²⁰ Por. SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, Decretum de Institutione Sacerdotali *Optatam totius*, 28.10.1965, AAS 58(1966), s. 716.

wodniczących konferencji biskupów. Tekst jako jedyny w całości został poświęcony tzw. późnym powołaniom. Zawiera wnioski z dyskusji, jaka odbyła się 30 i 31 marca 1976 roku w czasie zebrania plenarnego Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego, w której poruszono problematykę stanowiącą przedmiot niniejszego opracowania. Ze względu na znaczenie dokumentu, konieczne wydaje się zapoznanie z jego treścią.

Przez późne powołania w *Vocationes adultorum* rozumie się te, które nie mieszczą się w pojęciu tzw. normalnego powołania czy ścieżki edukacyjnej do kapłaństwa. Kongregacja ocenia te powołania pozytywnie. Zdaniem dykasterii, stanowią one remedium na spadek powołań w niektórych regionach (por. p. I.1). Jednak mimo dobrych doświadczeń w rozeznaniu powołania wymagana jest od odpowiedzialnych za formację kapłańską większa ostrożność i roztropność, m.in. ze względu na wiek, socjalnokulturowe i osobiste uwarunkowania kandydata (por. p. I.2).

Wśród zamieszczonych w liście wniosków członków zgromadzenia plenarnego Kongregacji, pojawiały się i takie, które pozytywnie odnosiły się do formowania „nie-młodzieńców” w zwykłych seminariach, ponieważ daje to możliwość dzielenia się starszych swoimi doświadczeniami duchowymi i apostołskimi z pozostałymi seminarzystami. W tym przypadku należy jednak nalegać na przestrzeganie norm dotyczących trwania programu studiów teologicznych i filozoficznych, by uniknąć arbitralnego redukowania czasu formacji. Skracając czas formacji, trzeba udzielać stosownych dyspens (por. p. I.5).

Dykasteria negatywnie oceniała praktykę panującą w niektórych diecezjach, w których nie przykłada się uwagi do późnych powołań ze względu na dużą liczbę powołań „normalnych” (por. p. I.6). Za niewłaściwe uznane zostało także przesadne preferowanie i wychwalanie późnych powołań, przy jednoczesnym szkodzeniu powołaniom młodzieńców. Według przedstawicieli kongregacji, należy starać się o utrzymanie właściwej równowagi, wspierając wszystkie rodzaje powołań (por. p. I.7).

Przy ustaleniu nowych programów formacji nie można całego procesu formacyjnego sprowadzać jedynie do kultury i konkretnego

doświadczenia ludzkiego, marginalizując tym samym klasyczną formację intelektualną. Takie działania są nie do przyjęcia (por. p. I.10). Dykasteria, świadoma istnienia konieczności prowadzenia różnych adaptacji programu kształcenia do różnych kultur i grup społecznych, zwróciła uwagę na poszanowanie obowiązujących przepisów prawa kanonicznego. Opieka i formacja późnych powołań musi harmonijnie uzupełniać aktualną dyscyplinę, a nie ją osłabiać lub znosić. Dlatego też, zdaniem Stolicy Apostolskiej, formacja winna odbywać się w specjalnie do tego powołanym seminarium. Lub w normalnym seminarium, ale według specjalnego programu przystosowanego do indywidualnych przypadków (por. p. I.11). W formacji jakichkolwiek późnych powołań, na każdym poziomie kulturowym należy położyć nacisk na duchowe i teologiczne przygotowanie kandydatów. Formacja musi być całkowita w odniesieniu do istoty, a co do doktryny niezawodna i solidna. Nie wolno jej mylić z doktrynalnym przygotowaniem diakonów lub osób świeckich do apostołatu. Niewłaściwa jest formacja, która biorąc początek w doświadczeniu życiowym oraz społecznych warunkowaniach, zmierza do przemian społecznych (por. p. I.12).

Dostrzegając problemy dotyczące formacji kandydatów do święceń, wysunięto wniosek, że zamiast tworzyć specjalne seminaria należy podjąć bardziej intensywną pracę pedagogiczną w wyższych seminariach (por. p. II.a.7). Trudności z opanowaniem łaciny przez osoby później odkrywające powołanie, nie może być pretekstem do zwalniania kandydatów do święceń z przynajmniej podstawowej znajomości tego języka (por. p. II.a.8). Formacja musi również obejmować zdolności duchowe i pastoralne (por. p. II.a.10).

Duży nacisk musi być położony na jedność kapłaństwa. Nie wolno akcentować różnic między „zwykłymi” a „późnymi” powołaniami. Trzeba je niwelować przy pomocy dostępnych środków (por. p. I.13, II.a.11).

W drugiej części listu zostały przedstawione wskazania, jakie nasunęły się uczestnikom zebrania plenarnego Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego. Zostały one jednomyślnie przez nich przyjęte. Zgodnie z wolą członków zgromadzenia, każdy program formacji późnych powołań powinien nawiązywać do tego, który jest przestrzegany

w wyższym seminarium (por. p. II a.2). Wzrost liczby późnych powołań nie może przekreślić istnienia instytucji, które w przeszłości były odpowiedzialne za powołania kapłańskie (por. p. II.a.3). Formacja powinna dokonywać się w seminarium na płaszczyźnie dyscyplinarnej, intelektualnej i duchowej (por. p. II.a.4).

Z treści przywołanego listu wynika, że, według większości uczestników zgromadzenia plenarnego dykasterii, formacja intelektualna w seminarium dla późnych powołań powinna być na poziomie ponadpodstawowym (ale nie wyższym). Następnie formacja filozoficzna i teologiczna powinna zostać dopełniona przez studiowanie w wyższym seminarium, jednakże zawsze winna być ona dostosowana do indywidualnych przypadków kandydatów do święceń. Taka sugestia ojców zgromadzenia pozwala przypuszczać, że traktowali oni seminarium dla późnych powołań, jako odpowiednik dzisiejszego „roku propedeutycznego”. Przypomina to wcześniej przywołane rozwiązania prawne zamieszczone chociażby w *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, p. 19 (por. p. II.a.5). Tylko kilku ojców wyraźnie postulowało utworzenie wyższych seminariów dla tego typu powołań. Ich struktura powinna być dostosowana do warunków regionu, w którym by się one znajdowały (por. p. II.a.6).

Z analizy postulatów Stolicy Apostolskiej wynika konieczność troski o permanentną formację wyświęconych w późnym wieku mężczyzn (por. p. II.b.5).

3. Opinie kanonistów

Cunningham w komentarzu do paragrafu 2 kan. 233 stwierdza, że norma w nim zapisana umożliwia formację powołanych „nie-młodzieńców” w każdy możliwy sposób, a zwłaszcza w specjalnym seminarium, w którym program formacji zostanie odpowiednio dostosowany do ich talentów i potrzeb²¹.

Cenalmor, analizując kan. 1027 KPK – stanowiący, że kandydaci do diakonatu i prezbiteratu muszą być uformowani przez dokładne przygotowanie, zgodnie z prawem – stwierdza, że istnieją takie

²¹ Por. R. G. CUNNINGHAM, dz. cyt., s. 305.

sytuacje, kiedy kandydaci do święceń nie muszą koniecznie przejść formacji w wyższym seminarium duchownym. Dzieje się tak chociażby wtedy, kiedy osoba zostaje powołana do przyjęcia święceń w wieku dojrzałym. Wtedy też niejednokrotnie nie jest możliwe, a nawet czasami odpowiednie, formowanie się takiego kandydata w zwykły sposób²². Autor w komentarzu do kan. 1032 KPK²³ wyraża pogląd, że choć biskup diecezjalny może zdyspensować od czasu wymaganego na odbycie studiów teologicznych i filozoficznych, to jednak nie może udzielić dyspensy od wymogu odbycia owych studiów, ponieważ wiąże się to z trudnością wskazania słusznej i racjonalnej przyczyny, która z kolei konieczna jest do ważnego dyspensowania. Udzielając dyspensy od wymogu odbycia studiów teologicznych i filozoficznych przez określony czas mężczyźnie podeszłego wieku dobrze edukowanemu, nie wolno minimalizować rygoru dotyczącego konieczności odbycia praktyki pastoralnej²⁴.

Na marginesie należy zauważyć, że władza biskupa diecezjalnego do udzielania dyspens najszerzej uregulowana została przez ustawodawcę w kan. 87 kodeksu z 1983 roku. Według normy zapisanej w paragrafie pierwszym wspomnianego kanonu, „biskup diecezjalny może dyspensować wiernych – ilekroć uzna to za pożyteczne dla ich duchowego dobra – od ustaw dyscyplinarnych, tak powszechnych, jak i partykularnych, wydanych przez najwyższą władzę kościelną dla jego terytorium lub dla jego podwładnych, jednak nie od ustaw procesowych lub karnych ani [od tych] od których dyspensacja jest specjalnie zarezerwowana Stolicy Apostolskiej lub innej władzy”. Jeśli chodzi

²² Por. D. CENALMOR, dz. cyt., s. 946.

²³ KPK 1983, kan. 1032:

§1. Kandydaci do prezbiteratu mogą być dopuszczeni do diakonatu dopiero po ukończeniu piątego roku studiów filozoficzno-teologicznych.

§2. Po zakończeniu okresu studiów, diakon powinien przez odpowiedni czas, określony przez biskupa lub wyższego przełożonego, pracować w duszpasterstwie, wykonując święcenie diakońskie, zanim zostanie dopuszczony do prezbiteratu.

§3. Kandydat do diakonatu stałego może być dopuszczony do tego święcenia dopiero po zakończeniu okresu formacji.

²⁴ Por. D. CENALMOR, dz. cyt., s. 963.

o święcenia w ogólności, to rezerwy obejmują: dyspensowanie duchownych od obowiązku celibatu (por. kan. 291), od zakazu ponownego przyjęcia do stanu duchownego (por. kan. 293), od obowiązku udzielenia przez biskupa sakry biskupiej bez uczestnictwa innych biskupów (por. kan. 1014), od braku wieku do święceń, jeśli brak ten przekracza rok (por. kan. 1031 §4), od wszystkich nieprawidłowości do święceń, jeśli fakt ten został wprowadzony na forum sądowe (por. kan. 1047 §1), od innych nieprawidłowości i przeszkód przyjęcia święceń (por. kan. 1047 §2)²⁵, od nieprawidłowości do wykonywania przyjętego święcenia, jeśli przypadek jest publiczny (por. kan. 1041 n. 3) i w innych przypadkach zarówno publicznych, jak i tajnych (por. kan. 1047 §3), od przeszkód małżeńskich wynikających ze święceń (por. kan. 1078 §2)²⁶.

Zgodnie z dyspozycją zamieszczoną przez prawodawcę w paragrafie drugim kan. 87 kodeksu Jana Pawła II: „Jeżeli trudno jest zwrócić się do Stolicy Świętej i równocześnie zwłoka grozi niebezpieczeń-

²⁵ Kan. 1047

§2: Jej również jest zarezerwowane dyspensowanie od następujących nieprawidłowości i przeszkód do przyjęcia święceń:

1° od nieprawidłowości, wypływających z publicznych przestępstw, o których w kan. 1041, nn. 2 i 3; (czyli: 2° *кто пополнил преступство apostazji, herezji lub schizmy*; 3° *кто усилował заврзеć małżeństwo, nawet tylko cywilne, bądź sam związany węzłem małżeńskim albo święceniami lub wieczystym publicznym ślubem czystości, bądź też z kobietą związaną ważnym małżeństwem lub takim samym ślubem*)

2° od nieprawidłowości z przestępstwa, czy to publicznego, czy tajnego, o którym w kan. 1041, n. 4;

(czyli: 4° *кто пополнил добровольне забójство albo spowodował spędzenie płodu, gdy skutek nastąpił, oraz wszyscy pozytywnie współdziałający*)

3° od przeszkody, o której w kan. 1042, n. 1.

(czyli: kan. 1042 – *Zwykłą przeszkodą, nie pozwalającą przyjąć święceń, są związani: 1° mężczyzna żonaty, chyba że jest zgodnie z prawem przeznaczony do stałego diakonatu*)

§3. Stolicy Apostolskiej jest również zarezerwowane dyspensowanie od nieprawidłowości do wykonywania przyjętego święcenia, o których w kan. 1041, n. 3, tylko w wypadkach publicznych, oraz w tymże kanonie, n. 4, także w wypadkach tajnych.

²⁶ Por. R. SOBAŃSKI, *Dyspensy*, w: Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego, red. J. Krukowski, R. Sobański, t.1, Poznań 2003, s. 153.

stwem poważnej szkody, każdy ordynariusz (przyp. własny: a nie tylko biskup diecezjalny, jak to miało miejsce w paragrafie 1) może dyspensować od tychże ustaw, nawet jeżeli dyspensa zarezerwowana jest Stolicy Świętej, jeśli tylko chodzi o dyspensę, której ona w tych samych okolicznościach zwykła udzielać, z zachowaniem przepisu kan. 291²⁷. Według Sobańskiego, o tym, czy w danej sprawie Stolica Apostolska zwykła udzielać dyspensy, należy wnioskować na podstawie praktyki i instrukcji dykasterii Kurii Rzymskiej. Na przykład, wykluczona jest możliwość udzielenia przez ordynariusza dyspensy kapłanowi znajdującemu się w niebezpieczeństwie śmierci, gdy chodzi o dyspensę od celibatu, zastrzeżoną samemu biskupowi Rzymskiemu²⁸.

W przypadku zwracania się z prośbą o dyspensę należy zawsze wskazać na słuszną przyczynę do udzielenia dyspensy. Brak przyczyny powoduje, że dyspensa jest udzielona nieważnie. O dyspensę może prosić kleryk bądź rektor – słusniejsze jest, gdy prosi rektor. Gdyby prosił kleryk, to prośba powinna być przedłożona biskupowi diecezjalnemu zgodnie z kan. 238 §2 KPK za pośrednictwem rektora (por. kan. 61, 90). Według przywołanego kan. 238 §2 kodeksu z 1983 roku, w załatwianiu wszystkich spraw w imieniu seminarium występuje rektor, chyba że w odniesieniu do pewnych spraw kompetentna władza postanowi inaczej.

4. Późne powołania w USA

W Stanach Zjednoczonych są trzy ośrodki formacji alumnów, którzy późno odkryli w sobie powołanie. Są to: Sacred Heart School of Theology w Hales Corners, Holy Apostles College and Seminary w Cromwell, Blessed Pope John XXIII National Seminary w Weston. Najstarsze z nich jest seminarium Jana XXIII. Istnieje prawie pół wieku i wykształciło 600 księży. Kształci mężczyzn w wieku od 30 do 60 lat. Jako jedyne seminarium w USA jest administrowane przez księży diecezjalnych.

²⁷ KPK 1983, kan. 291: Oprócz wypadków, o których w kan. 290, n. 1, utrata stanu duchownego nie niesie z sobą dyspensy od obowiązku celibatu, która udzielana jest tylko przez Biskupa Rzymskiego.

²⁸ R. SOBAŃSKI, dz. cyt., s. 154.

Zdaniem rektora seminarium Jana XXIII Williama B. Palardy, program formacyjny seminarium dostosowany jest zdrowotnie i środowiskowo do dorosłych studentów. Oparty jest on na: *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Program of Priestly Formation Fifth Edition, of the National Conference of Catholic Bishops i posynodalnej adhortacji Jana Pawła II *Pastores Dabo Vobis*. Uwzględnia również członkostwo uczelni w Association of Theological Schools. Jak w każdym seminarium formacja obejmuje płaszczyznę: ludzką, duchową, duszpasterską. Formacja ludzka dokonuje się głównie przez: codzienne życie alumna w seminarium, wydarzenia wspólnotowe, kursy i seminaria, rozmowy z opiekunem naukowym, profesjonalne konsultacje. Formacja duchowa jest zbliżona do tej, którą mają alumni w polskich wyższych seminariach duchownych. Obejmuje między innymi: Mszę św., Liturgię Godzin, rekolekcje, comiesięczne skupienia, adorację Najświętszego Sakramentu, kierownictwo duchowe. Wszelkie zmiany w procesie formacji intelektualnej muszą zostać zatwierdzone przez dziekana wydziału. Równoległe do toku studiów alumn od pierwszego roku teologii ćwiczy się w umiejętnościach homiletycznych. Seminaryjny program formacji pastoralnej obejmuje wykłady i posługę. Osiągnięcia alumna w tym zakresie oceniane są przez opiekuna, który wizytuje wszystkie miejsca, gdzie kleryk pełnił posługę.

Od ubiegających się o przyjęcie do Blessed Pope John XXIII National Seminary w Weston wymagane jest posiadanie licencjatu (ale nie kanonicznego). Formacja intelektualna zgodnie z decyzją Stolicy Apostolskiej jest ograniczona do czteroletnich studiów teologicznych, po ukończeniu których studenci uzyskują tytuł magistra. Ze względu na różne braki formujących się kleryków od 2007 roku program studiów może zostać, według uznania biskupów i przełożonych zakonnych, rozszerzony o kurs wprowadzający do studiów teologicznych²⁹. Trwa on rok i obejmuje wykłady z filozofii i podstaw doktryny katolickiej. Formacja rozszerzana jest według potrzeb o dodatkowe kursy, jak np. nauki języka i kultury hiszpańskiej, dla alumnów mających w przyszłości posługiwać wśród wiernych języka hiszpańskiego³⁰.

²⁹ Por. SACRED CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION, Prot. N. 1442/2005.

³⁰ Por. Blessed John XXIII National Seminary Newsletter, summer 2007, s. 1.

Na pierwszym roku teologii alumni przyjmują akolitat. Posługa lektoratu udzielana jest na drugim roku. Trzeci rok studiów teologicznych zbiega się z dopuszczeniem do kandydatury do święceń³¹. Diakonat i prezbiterat udzielane są w diecezjach i wspólnotach, do których duchowni zostają inkardynowani po czwartym roku teologii³². Taki porządek udzielania posług i święceń sugerowany jest ordynariuszom alumnów³³.

Warunkiem przyjęcia do seminariów mężczyzn starszych jest między innymi przedłożenie pisma od biskupa diecezjalnego lub przełożonego wspólnoty, w którym zaznaczone jest, że kandydat przygotowuje się do święceń tytułem służby w konkretnej wspólnotie zakonnej lub diecezjalnej. Ubiegający się o przyjęcie musi: podać dane trzech księży, którzy mogą wystawić kandydatowi opinię, złożyć swój krótki (500 słów) życiorys (z zaznaczeniem, co miało wpływ na złożenie podania o przyjęcie do seminarium) oraz aktualne zdjęcie. Wnioskodawca dostarcza również: dokumenty poświadczające dotychczas odbytą ścieżkę edukacyjną i zawodową, opinie z pracy³⁴, świadectwa przyjętych sakramentów, zaświadczenie o stanie zdrowia oraz odbyciu służby wojskowej (jeśli takową odbył), nazwy instytucji religijnych, do których należał, wyniki badań testu psychologicznego zrobionego przez diecezję popierającą kandydata. Po zweryfikowaniu przedłożonych dokumentów – przez specjalną komisję przyjęć – mężczyzna zapraszany jest na rozmowę kwalifikacyjną zbiegającą się z kilkudniowym pobytom w seminarium, w czasie którego po raz kolejny weryfikowane są przez psychologa (tym razem seminaryjnego) wcześniej przedłożone wyniki badań psychologicznych. Zgłoszenia są przyjmowane przez

³¹ Por. Blessed John XXIII National Seminary Newsletter, summer 2012, s. 4.

³² Por. Blessed John XXIII National Seminary Newsletter, January February 2008, s. 2.

³³ Por. Blessed John XXIII National Seminary, Catalog 2011-2013 (na stronie: <http://www.blessedjohnxxiii.edu/admissions/academiccatalog2011-2013.asp>, stan na dzień 5.11.2012).

³⁴ W przypadku, kiedy kandydat do seminarium nie radził sobie w dotychczas podejmowanych pracach, nie rokuje to również nadziei, że podoła obowiązkowi wynikającemu z przyjętych święceń kapłańskich. POI. SACRED HEART SCHOOL OF THEOLOGY, Hales Corners, *Frequently Asked Questions about... Older Priestly Vocations*, p. 9.

cały rok. Proces weryfikacyjny może zająć dwa miesiące. Pozytywnie zweryfikowani kandydaci zachęceni są również do odwiedzenia seminarium w czasie sesji, jeszcze przed rozpoczęciem formacji. Koszty pobytu alumna w seminarium pokrywa diecezja lub wspólnota, w której będzie pełnił posługę, jeśli tak będzie postanowione w umowie między kandydatem a wspólnotą. Koszty obejmują: wydatki osobiste, ubezpieczenie zdrowotne (chyba że diecezja postanowi inaczej), ceny książek i transportu. Starsi kandydaci, w przypadku których przewiduje się, że będą po święceniach krócej posługiwać, mogą być zobowiązani do pokrycia w całości wszelkich wydatków związanych z formacją. Każda diecezja i wspólnota ma własne procedury dotyczące utrzymania alumna i sposobu wspierania go³⁵. Nie wymaga się od kandydatów do seminarium posiadających jakiegokolwiek nieruchomości – a zwłaszcza domów – ich sprzedaży. Wręcz przeciwnie. Na samym początku rozeznania powołania taka decyzja jest wręcz odradzana³⁶.

Interesującą wzmiankę o dokumentach wymaganych przy ubieganiu się o przyjęcie do seminarium można znaleźć na stronie internetowej Sacred Heart School of Theology w Hales Corners. W *Seminary Catalog 2012-2013* widnieje informacja, że oprócz powszechnie wymaganych dokumentów kandydat musi przedstawić zaświadczenia, że nie był w konflikcie z prawem w przeszłości oraz o braku przeszkód do święceń. Pisma te przygotowuje diecezja kandydata³⁷. Zgodnie z *Program of Priestly Formation (2006 r.)* studenci, którzy ukończyli *college*, bądź nie mają akademickiego przygotowania teologicznego i filozoficznego, odbywają dwuletnią przed-teologiczną formację seminaryjną. Studia wyższe trwają osiem semestrów. Wielu studentów odbywa formację przed-teologiczną według specjalnie przygotowanego dla nich programu, zaakceptowanego przez diecezję bądź zgromadzenie, które ich posyła do seminarium. Program studiów magister-

³⁵ Por. SACRED HEART SCHOOL OF THEOLOGY, Hales Corners, *Frequently...*, dz. cyt., p. 7.

³⁶ Por. Tamże, p. 8.

³⁷ Por. SACRED HEART SCHOOL OF THEOLOGY W HALES CORNERS, *Seminary Catalog 2012-2013*, s. 9. (na stronie: <http://www.shst.edu/programs/master-divinity.htm#intellectual>, stan na dzień 3.11.2012).

skich może również być zindywidualizowany dla tych, którzy przeszli formację stałych diakonów lub w instytucie zakonnym. Oprócz formacji intelektualnej kandydaci do święceń odbywają pozostałe rodzaje formacji wymagane przez prawo kanoniczne. Uczelnia nie wprowadza maksymalnego limitu wieku dla ubiegających się o przyjęcie do seminarium. Decyzję tę pozostawia diecezji bądź wspólnocie kierującej mężczyzną do seminarium. Czasami wiek przyjęcia święceń nie powinien przekraczać 40, 50 bądź 55 lat³⁸. Wdowcy zanim wstąpią do seminarium powinni odczekać rok lub dwa lata od śmierci żony. Co się tyczy rozwodników, którzy uzyskali stwierdzenie nieważności związku, niektóre diecezje lub wspólnoty nie chcą ich posyłać do seminarium. Jeśli kandydat do seminarium ma dzieci, muszą być one pełnoletnie i niezależne finansowo³⁹.

W przypadku kiedy diecezja miejsca zamieszkania kandydata stanowi limity wieku dla przyszłych alumnów, Sacred Heart School of Theology może przedstawić listę innych wspólnot, z którymi starsi mężczyźni winni się osobiście kontaktować, aby uzyskać od nich skierowanie do seminarium i decyzję o późniejszym inkardynowaniu⁴⁰.

Holy Apostles College and Seminary w Cromwell pozwala na poziomie przed-teologicznym bądź licencjackim formować się także tym mężczyznom, którzy nie znaleźli jeszcze diecezji bądź instytutu, które zadeklarowałyby wolę ich późniejszego inkardynowania. Muszą oni jednak przed rozpoczęciem pierwszego roku studiów magisterskich uzyskać taką deklarację⁴¹. Kandydaci do seminariów oprócz powszechnie wymaganych dokumentów muszą przedstawić – przed przyjęciem do Holy Apostles College and Seminary w Cromwell – zaświadczenie o ślubie rodziców, zaświadczenie od lekarza (przygotowane przez li-

³⁸ SACRED HEART SCHOOL OF THEOLOGY, Hales Corners, *Frequently...*, dz. cyt., p. 11.

³⁹ Por. SACRED CONGREGATION FOR SACRAMENTS, *Letter*, 30.05.1985, w: Canon Law Digest, ed. E. G. Pfnausch, vol. 11, Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1983-1985, Washington 1991, s. 27-28.

⁴⁰ Por. SACRED HEART SCHOOL OF THEOLOGY, Hales Corners, *Frequently...*, dz. cyt., p. 12.

⁴¹ Por. <http://www.holyapostles.edu/admissions/seminary/sponsorship> (stan na dzień 03.11.2012).

cencjonowany ośrodek nie wcześniej niż 6 miesięcy od dnia ubiegania się o przyjęcie) z informacją o chorobach zakaźnych oraz wynik badania krwi na obecność wirusa HIV i narkotyków⁴². Starsi mężczyźni, którzy nie mają tytułu licencjata, mogą za zgodą wysyłającej diecezji bądź wspólnoty uzyskać zaświadczenie przygotowania do kapłaństwa po zadawalającym ukończeniu czterech lat teologii. Wymagania związane z uzyskaniem owego certyfikatu są takie same jak te potrzebne do uzyskania magisterium z teologii, włącznie z wymaganiami wstępnymi filozofii.

5. Najczęstsze trudności

W aktualnie obowiązującym prawie ustawodawca nie domaga się od mężczyzn deklarujących wolę wstąpienia do seminarium duchownego – po wcześniejszym uzyskaniu wyroku sądu biskupiego orzekającego nieważność zawartego przez nich związku małżeńskiego – uzyskania jakiegokolwiek dyspensy bądź zgody⁴³. Decyzja kompetentnej władzy o przyjęciu takiego kandydata nie powinna wywoływać skandalu ani zgorzienia wśród wiernych; mężczyzna powinien być również wolny od małżeństwa cywilnie⁴⁴. Jeśli kandydat, którego małżeństwo zostało uznane za nieważne przez kompetentny trybunał kościelny, pragnie wstąpić do instytutu życia konsekrowanego, sprawa powinna zostać przedstawiona do rozpatrzenia Kongregacji ds. Instytutów Życia Kon-

⁴² Por. HOLY APOSTLES COLLEGE AND SEMINARY, *Catalog 2012-2013*, s. 47.

⁴³ Por. SACRED CONGREGATION FOR SACRAMENTS, *Letter*, 30.05.1985, w: Canon Law Digest, ed. E. G. Pfnausch, vol. 11, Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1983-1985, Washington 1991, s. 27-28; SACRED CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION, *Letter from the Prefect of the S. C. for Catholic Education to the U.S. Apostolic Delegate*, 1.12.1981, Prot. N. 329/81/6, w: Canon Law Digest, ed. J. I. O'Connor, vol. 9, Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1978-1981, Illinois 1983, s. 618; APOSTOLIC DELEGATE OF U.S., *Letter from the U.S. Apostolic Delegate to the General Secretary of the N.C.C.B.*, 18.12.1981, Prot. N. 1123/81/8, w: Canon Law Digest, vol. 9, dz. cyt., s. 618.

⁴⁴ Por. SACRED CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION, *Letter from the S. C. for Catholic Education to the U.S. Apostolic Delegate*, 28.04.1981, Prot. N. 329/81/2, w: Canon Law Digest, vol. 9, dz. cyt., s. 612-613.

sekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego⁴⁵. Dzieci kandydata do seminarium muszą być już pełnoletnie i niezależne finansowo.

Przy przyjmowaniu mężczyzn po stwierdzeniu nieważności małżeństwa, należy zwrócić uwagę, czy w wyroku nie mieści się wzmianka bądź klauzula wskazująca na intelektualne lub moralne braki kandydata. Owe braki mogą skutkować nieprawidłowością do przyjęcia święceń, o której w kan. 1041 n.1 KPK.

Kandydat do święceń kapłańskich, który zawarł ważne małżeństwo, jest związany przeszkodą do święceń także po uzyskaniu rozwodu cywilnego (por. kan. 1042 n. 1). Dyspensa od tej przeszkody zarezerwowana jest Stolicy Apostolskiej (por. kan. 1047 §2 n. 3). Mężczyzna, który zawarł nieważne małżeństwo z kobietą, którą wiązał ważny węzeł małżeński bądź wieczysty publiczny ślub czystości, niezależnie od tego, czy uzyskał później rozwód cywilny, związany jest nieprawidłowością do przyjęcia święceń (por. kan. 1041 n. 3)⁴⁶.

W 1992 roku Kuria Rzymska w związku ze wzrostem liczby próśb kierowanych do dykasterii „w ostatniej chwili – kiedy *omnia parata sunt*” o udzielenie dyspensy od przeszkody bądź nieprawidłowości do przyjęcia święceń, rozesała poprzez nuncjuszy monit do ordynariuszy dotyczący momentu informowania alumnów o materii zapisanej w kan. 1040-1049 KPK oraz 762-768 KKKW. Według Stolicy Apostolskiej, alumni powinni zostać poinformowani o przeszkodach i nieprawidłowościach do przyjęcia święceń, powinni też otrzymać krótką syntezę teologii sakramentu święceń, w rozsądnym czasie poprzedzającym datę planowanego przyjęcia diakonatu i prezbiteratu. Należy tego dokonać na początku studiów teologicznych, nie później jednak niż cztery lata przed planowanym przyjęciem święceń. Zastosowanie się do

⁴⁵ Por. SACRED CONGREGATION FOR SACRAMENTS, *Letter*, 30.05.1985, dz. cyt., s. 27-28.

⁴⁶ Więcej na temat nieprawidłowości i przeszkód do święceń można przeczytać w: M. PASTUSZKO, *Sakrament święceń (kanony 1008-1054)*, Kielce 2008, s. 433-522; J. M. GONZÁLEZ DEL VALE, *Irregularities and Other Impediments*, w: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, ed. Á. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, English language ed. E. Caparros, P. Lagges, Volume III/1, Montreal - Chicago 2004, s. 980-1015; R. J. GEISINGER, *Orders*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York 2000, s. 1214-1228; W. H. Woestman, dz. cyt., s. 63-88.

wskazań kongregacji pozwoli uniknąć udzielania stosownych dyspens bez uzyskania należytych gwarancji, co do aktualnej zdatności kandydata do święceń i traumy alumna oraz zgorzienia wśród wiernych⁴⁷.

Zakończenie

Mimo że ustawodawca powszechny nie przepisuje wprost maksymalnego limitu wieku dla kandydatów ubiegających się o przyjęcie do seminarium duchownego to jednak, między innymi ze względu na koszty związane z kształceniem alumnów i przewidywany czas posługi w diecezji bądź wspólnocie zakonnej, biskupi i przełożeni nie chcą przyjmować do seminariów zbyt „wiekowych” kandydatów. Na małą liczbę późnych powołań w niektórych krajach ma również wpływ znaczna liczba młodzieńców odpowiadających na powołanie do służby Bogu w kapłaństwie bezpośrednio po ukończeniu szkoły średniej lub wyższej, jak również brak odpowiednich rozwiązań prawnych.

Mężczyzna przed przyjęciem święceń powinien przejść formację wymaganą przepisami prawa kanonicznego oraz zostać uznany za zdatnego do pełnienia posługi kapłańskiej. W warunkach polskich nie ma prawa partykularnego regulującego kwestię formacji alumnów odkrywających powołanie do kapłaństwa w późniejszym okresie życia. Biskupi polscy, gotowi na święcenie „starszych” mężczyzn, stają wobec tego przed dylematem umieszczenia ich w seminariach dla młodzieńców bądź potrzebą opracowania specjalnych programów *ad casum*. Każde z tych rozwiązań wiąże się jednak z trudnościami. Programy formacyjne opracowane przez konferencje biskupów dla „zwykłych” powołań, jak zauważyła Stolica Apostolska, nie są odpowiednie dla starszych mężczyzn, zaś opracowanie dla każdego kandydata do święceń osobnych zasad (procedur) niesie za sobą m.in.: konieczność przygotowania wielu dekretów i dyspens, potrzebę zaan-

⁴⁷ POI. CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *Timely request for dispensations from the irregularities and impediments to reception of holy orders*, 17.07.1992, Prot. N. 1660/90/18, w: W. H. Woestman, dz. cyt., s. 377-378; SACRED CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION, *Dispensation from Irregularities and Impediments for Sacred Order*, 27.07.1992, w: Canon Law Digest, ed. P. J. Cogan, vol. 13, Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1991-1995, Washington 2009, s. 550-551.

gażowania w proces formacyjny znacznego nakładu sił ludzkich, ryzyko popełnienia błędów formalnych. Łatwiej jest formować „starszego” alumna w oparciu o jednolite i sprawdzone kryteria, opracowane przez konferencje biskupów dla całego kraju, niż za każdym razem, kiedy do seminarium zgłosi się „starszy” kandydat, tworzyć nowe procedury.

Podsumowując, warto przywołać opinię Generalnego Sekretarza Episkopatu USA, według której najlepszym rozwiązaniem jest tworzenie seminariów przeznaczonych dla późnych powołań, bowiem zapewniają one lepszą formację mężczyzn odpowiadających na Boże wezwanie w późniejszym okresie życia⁴⁸.

Delayed priesthood vocations

Delayed vocations are all those vocations which do not come into the notion of so-called „normal” vocation or path of education. Holy See welcomes them as a sign of spiritual renewal among the mature. Delayed vocations call for a special formation path which may not necessarily coincide with the formation path of seminary. In spite of the fact that the mature are not obliged to receive seminary formation they are obliged to observe the norms of canons 1008-1054 CIC regarding priestly ordination. Detailed concept of so-called „mature vocations” was presented in letter the „Circular Letter Vocaciones adultorum”, 14 July 1974. Current law doesn’t require men willing to enter the seminary after obtaining bishop’s sentence declaring nullity of marriage to obtain any further consent or dispense. If the candidate has children they must be grown up and economically self-sufficient. Formation for „second career” applicants, seems to be best accomplished in a seminary setting which is constructed only for older candidates.

SŁOWA KLUCZOWE: spóźnione powołania, kapłaństwo, święcenia, formacja, seminarium

KEY WORDS: delayed vocations, priesthood, ordination, formation, seminary

⁴⁸ Por. GENERAL SECRETARY OF N.C.C.B, *Letter to the U.S. Apostolic Delegate*, 27.05.1981, Prot. N. 1123/81/8, w: Canon Law Digest, vol. 9, dz. cyt., s. 615.